

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 151/24

לפני: כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופט ד' מינץ

המערערים: 1. עו"ד יקיר נידיק
2. עו"ד רונן נאוי

נ ג ד

המשיבים: 1. אמה אינוזמצב
2. אברהם הדר
3. אמיר מוכתרי
4. הממונה על הליכי חדלות פירעון

ערעור על החלטת המחלקה הכלכלית בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו בת"א 18172-07-22 מיום 10.12.2023 שניתנה על ידי כב' השופטת ס' יעקבי ובקשה לעיכוב ביצוע

בשם המערערים: בעצמם
בשם המשיבים 1-2: עו"ד ארז חבר; עו"ד לינור ארגנטרו
בשם המשיב 3: בעצמו
בשם המשיב 4: עו"ד רועי נירון

פסק-דין

השופט י' עמית:

נאמן מנהל תביעה או הגנה מטעמו של חייב בהליכי חדלות פירעון. האם ניתן לחייב את הנאמן לחתום על תצהיר גילוי מסמכים? על כך נסבה השאלה שלפנינו.

ערעור על החלטת המחלקה הכלכלית בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כב' השופטת ס' יעקבי) מיום 10.12.2023 בת"א 18172-07-22, במסגרתה חויבו המערערים להגיש תצהיר גילוי מסמכים ולהשיב לדרישה לגילוי מסמכים ספציפי.

רקע וההליך בבית משפט קמא

1. ביום 8.7.2020 נתן בית משפט השלום בתל אביב-יפו צו לפתיחת הליכים כנגד המשיב 3 (להלן: החייב).

המשיבים 1-2 (להלן: המשיבים), הינם בעלי מניות ביחד עם החייב בחלקים שווים בחברת אזגה אחזקות בע"מ שעוסקת בייזום נדל"ן באמצעות חברות בת שונות (להלן: החברה). ביום 10.7.2020 הגישו המשיבים תביעה לבית משפט קמא (להלן: התביעה), בגדרה התבקש בית המשפט ליתן פסק דין הצהרתי כי החייב לא עמד בהזרמת ההון הנדרשת לחברה, ומשכך מניותיו בחברה דוללו לחלוטין ואין לו כל זכות לקבל רווחים בחברה.

ביום 4.5.2021 פנו המשיבים לבית משפט של חדלות פירעון בבקשה למתן היתר להמשיך לנהל את התביעה בבית משפט קמא, בנפרד מהליכי חדלות הפירעון, וביום 22.5.2022 ניתן למשיבים ההיתר המבוקש.

המערערים, שביני לביני התמנו כנאמנים לחייב, טענו בכתב ההגנה מטעמו, כי יש לדחות את התביעה נגדו, בין היתר, בהעדר הסכם דילול בר תוקף.

2. במסגרת ההליכים המקדמיים בתביעה, נערך על ידי הנאמנים מסמך גילוי מסמכים, שלא על דרך של תצהיר גילוי מסמכים, ומשכך, הגישו המשיבים בקשה לחייב את הנאמנים להגיש תצהיר גילוי מסמכים ערוך וחתום על ידם; לפרט על אודות תוצרי חקירה שנאספו על ידם בתפקידם כנאמנים, ולהעבירם לעיון המשיבים; ולענות על שאלונים. הנאמנים התנגדו לדרישה זו.

3. ביום 10.12.2023 ניתנה החלטת בית משפט קמא המקבלת את הבקשה לחייב את הנאמנים להגיש תצהיר גילוי מסמכים כללי וספציפי: בהחלטה צוין כי הכלל לפיו הליכי גילוי מסמכים מתבצעים על ידי בעלי הדין הורחב בפסיקה והוחל גם על צדדים שלישיים במקרים מסוימים, וניתן להרחיבו גם על נאמנים בהליכי חדלות פירעון נוכח הסמכות שהוקנתה להם לתבוע או להתגונן בהליך משפטי בשם החייב. נקבע אפוא כי מכוח סמכות הנאמנים לנהל את ההליך מטעם החייב, ניתן לחייב אותם למסור תצהיר גילוי מסמכים כללי וספציפי, כמי שבאים בנעליו של החייב. בית משפט קמא דחה את חשש הנאמנים לניצול לרעה של הליכים אזרחיים "חיצוניים" להליכי חדלות הפירעון כדי לעקוף את הכללים הנוגעים לחשיפת נתונים על ידי הנאמנים, בהינתן האישור הנדרש על ידי בית המשפט של חדלות פירעון לשם הגשת הליך נפרד. עוד נקבע כי אמנם חלה על הנאמנים חובת סודיות, אך יש להבחין בין סודיות לבין חיסיון ואינטרסים מוגנים; וכי בשלב זה התבקש רק גילוי מסמכים, ובהתאם לכלל הידוע לפיו גילוי לחוד ועיון לחוד, אין הכרח כי גם תוכן המסמכים ייחשף. הבקשה לחייב את הנאמנים להשיב על

שאלונים נדחתה לאחר שבית המשפט הגיע למסקנה כי היא ממילא חופפת בעיקרה להליך של גילוי מסמכים ספציפיים.

4. על החלטה זו נסב הערעור שלפניי. יחד עם הערעור הוגשה גם בקשה לעיכוב ביצוע החלטת בית משפט קמא עד להכרעה בערעור. בהחלטתי מיום 4.1.2024 הוריתי על עיכוב החלטת בית המשפט המחוזי עד להחלטה אחרת.

טענות הצדדים

5. המערערים טענו כי בית משפט קמא שגה כשהורה להם לחתום בעצמם על תצהיר גילוי מסמכים. נטען, בין היתר, כי החלטת בית משפט קמא מנוגדת ללשון תקנות 57-58 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 (להלן: תקנות סדר הדין האזרחי), לפיהן הליך גילוי ועיון במסמכים יעשה בין בעלי הדין בלבד; כי המקרה דנן לא נופל תחת סוג המקרים שבהם נפסק כי ניתן לחייב צד שלישי בגילוי מסמכים; כי לפי חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח-2018 (להלן: חוק חדל"פ) סמכות הנאמנים בהליך משפטי היא בשם החייב ולא במקומו; וכי משמעות החלטת בית משפט קמא היא שניתן יהיה לזמן את הנאמנים לחקירה, בניגוד להלכה לפיה הזמנת נושא תפקיד מטעם בית המשפט לחקירה תעשה במקרים חריגים ביותר, ובאופן המעלה חשש ל"אפקט מצנן", כך שנאמנים יחששו מהגשת תביעות בשם הגוף חדל הפירעון, גם מקום שבו תביעה כזו נצרכת.

עוד נטען כי בית משפט קמא שגה כשהורה לנאמנים לכלול בתצהיר גילוי המסמכים גם את תוצרי החקירה שנאספו על ידם לאחר כניסת החייב להליך חדלות הפירעון – מאחר שהנאמנים אינם בעל הדין ותוצרי החקירה הם לא חלק ממסמכיו של החייב; בקשה לקבלת תוצרי החקירה מהנאמנים צריכה להיות מוגשת לבית המשפט של חדלות פירעון ולא לבית המשפט בתביעה האזרחית; בית משפט קמא לא הבחין בין כובעם של הנאמנים בהליך חדלות הפירעון ובין כובעם כבאי כוח החייב בניהול הגנתו בהליך האזרחי; מסמכים שנאספו לאחר כניסת החייב להליך חדלות פירעון, קרי, לאחר שנולדה עילת התביעה, אינם רלוונטיים להוכחת התביעה; ובית משפט קמא שגה בפרשנותו את חובת הסודיות החלה על הנאמנים.

בבקשה לעיכוב ביצוע נטען כי סיכויי הערעור להתקבל הינם טובים וכי מאזן הנוחות נוטה בבירור לטובת הנאמנים, שאם לא יינתן עיכוב ביצוע, הערעור יהפוך ברובו לתיאורטי ויחשוף את הנאמנים לחקירה.

6. הממונה על חדלות פירעון (להלן: הממונה), אשר צורף להליך על פי החלטתי מיום 4.1.2024, הגיש עמדתו באשר לשאלה העקרונית העומדת להכרעה. בעיקרם של דברים, נטען כי התוצאה אליה הגיע בית משפט קמא – יסודה בדין, אלא שנימוקיו של הממונה שונים מאלו של בית המשפט. לעמדת הממונה, הנאמנים הם בעלי דין ישירים בהליך: הנאמן מוסמך לבצע כל פעולה בנכסי החייב, ונכסים אלה כוללים גם את זכויות התביעה העומדות לו; לפי הוראות חוק חדל"פ, הנאמן מוסמך לנהל את ההליך המשפטי של החייב והוא יריבם של התובעים ולא החייב; הנאמן הוא בחזקת "בעל דין נציג" מכוח היותו בעל תפקיד ייצוגי, בדומה למנהל עיזבון, ואין הוא זכאי להקלות ביחס להוראות תקנות סדר הדין האזרחי; ומשכך, נקודת המוצא היא כי הנאמנים הם אלה שנדרשים לחתום על תצהיר גילוי המסמכים, ולא החייב שהוא בעל דין פורמאלי בלבד. עוד נטען כי ממילא המשיבים יכולים לצרף את הנאמנים כבעל דין להליך; כי יש להבחין בין תצהיר גילוי מסמכים ובין תצהירים אחרים שמטרתם לתמוך בעובדות וטענות; וכי אין מניעה כי הנאמנים יעלו טענת חיסיון בתצהיר גילוי המסמכים. בהיבט הדיוני, הממונה הביע עמדתו כי מדובר בהחלטת ביניים ואופן ההשגה עליה הוא בבקשת רשות ערעור.

7. הנאמנים הגישו תשובתם לעמדת הממונה, שבה נטען, בין היתר, כי בהתאם להוראות חוק חדל"פ, נכסי החייב, ובהם זכויות התביעה וההתגוננות שלו בהליך משפטי, לא מופקעים לחלוטין מידי; כי אין לקבל את עמדת הממונה לפיה בעל הדין הישיר להליך הם הנאמנים ואילו החייב הוא "אחר"; כי בחירת המחוקק להשתמש בסעיף 132(א)(1) לחוק חדל"פ במילים "בשם החייב" ולא במקומו איננה מקרית; כי עמדת הממונה היא "מדרון חלקלק" שיוביל להחלת מלוא הדין האזרחי על נאמנים; כי הממונה מניח את המבוקש באשר לאפשרות הנאמנים להגיש ערעור בזכות, משום שאם הם צד שלישי להליך כטענתם, מובן שקמה להם הזכות לערער; וכי לא ניתן לשנות את נימוקי בית משפט קמא מבלי שהוגש ערעור בנושא מטעם המשיבים.

8. המשיבים טענו כי דין הערעור בכללותו להידחות על הסף מכיוון שההשגה על החלטת בית משפט קמא צריכה הייתה להיות באמצעות הגשת בקשת רשות ערעור, ולא ערעור בזכות, והיא אף נמנית על סוגי ההחלטות לגביהן לא תינתן כלל רשות ערעור לפי צו בתי המשפט (סוגי החלטות שלא תינתן בהן רשות ערעור), התשס"ט-2009 (להלן: הצו). אשר לבקשה לעיכוב ביצוע נטען, בין היתר, כי סיכויי הערעור קלושים; וכי מאזן הנוחות נוטה בכיורור לטובת המשיבים. החייב ציין בתגובתו כי הוא מסכים לערעור ולבקשה לעיכוב ביצוע.

9. לאחר עיון בערעור, בנספחיו, בבקשה לעיכוב ביצוע ובתשובות לה, מצאתי לדון בערעור על יסוד החומר שלפניי.

10. לשאלה אם הנאמנים מהווים צד שלישי להליך או שהינם בעלי דין ישירים יש משמעות הן לשאלה המהותית העומדת להכרעה והן באשר לאופן סיווג ההליך – אם ערעור או בקשת רשות לערער. כפי שיובהר ויורחב להלן, אני סבור כי יש לראות בנאמנים כבעלי דין בהליך, ולכן החלטת בית משפט קמא מהווה עבורם החלטת ביניים שהגשה עליה תעשה באמצעות הגשת בקשת רשות ערעור (יצחק עמית חסיונות ואינטרסים מוגנים - הליכי גילוי ועיון במשפט האזרחי והפילי 127 (2021) (להלן: עמית)).

11. אסלק תחילה מהדרך את טענת המשיבים, כי סעיף 1(10) לצו חל בענייננו ומשכך, הנאמנים לא יכולים היו להגיש בקשת רשות ערעור על החלטת בית משפט קמא, למעט החלקים הנוגעים לגילוי מסמך פלוני. [במאמר מוסגר: הצו מפנה לפרק ט' לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: התקנות הישנות) אך כיום יש לראות בהוראה כמפנה לתקנות סדר הדין האזרחי החדשות, ראו: רע"א 1583/22 חייט נ' סנסוליק בע"מ, פסקה 6 ((27.3.2022)].

דין הטענה להידחות. על אף שהצו מחריג החלטות הנוגעות לגילוי מסמכים כללי, ענייננו אינו בהחלטה להורות על הגשת תצהיר גילוי מסמכים כללי אלא בשאלת מיהות המצהיר. ובכלל, הכרעה בבקשה העוסקת בגילוי מסמכים מוטב שלא תדחה לשלב הערעור על פסק הדין בכללותו, שאז "פעמים רבות לא ניתן עוד להחזיר את הגלגל לאחור, ולתקן את הפגיעה הדיונית שנגרמה לבעל הדין" (רע"א 665/24 עו"ד טלאל אלעובר נ' עו"ד אסמעיל אלדומילי (5.3.2024)). משכך, יש לאפשר לנאמנים להגיש בקשת רשות ערעור על החלטת בית משפט קמא.

12. חרף מסקנתי, כפי שיפורט להלן, כי הנאמנים אינם בגדר צד שלישי ומכאן שלא עומדת להם זכות ערעור, לא ראיתי לדחותו על הסף, מכוח סמכותי על פי תקנה 149(4) סיפא לתקנות סדר הדין האזרחי: "[...] הוגש ערעור בזכות במקום שבו היה על המערער להגיש בקשת רשות ערעור, רשאי בית המשפט לדון בערעור כבקשת רשות ערעור ולתת הוראות לפי העניין". בהתאם לכך מצאתי לדון בבקשה כאילו ניתנה רשות לערער והוגש

ערעור על פי הרשות שניתנה מכוח סמכותי לפי תקנה 149(2)(ב) לתקנות סדר הדין האזרחי.

ומכאן לגופה של שאלה.

מעמד הנאמן בהליכי גילוי מסמכים

13. השאלה הצריכה לענייננו היא האם ניתן לחייב נאמן להגיש תצהיר גילוי מסמכים בהליך המתנהל שלא במסגרת הליכי חדלות הפירעון. אקדים ואומר כי מצאתי להשיב על שאלה זו בחיוב, הגם שלא מנימוקי בית משפט קמא ובדומה לנימוקי הממונה (וראו תקנה 146(א)(2) לתקנות סדר הדין האזרחי הקובעת כי בית המשפט שלערעור רשאי "לאשר את ההחלטה שעליה מערערים מאותו נימוק או מנימוק שונה").

14. תקנה 57 לתקנות סדר הדין האזרחי קובעת כלהלן:

"לא יאוחר משלושים ימים לאחר שהוגש כתב הטענות האחרון, או במועד אחר שיורה בית המשפט, יחליפו בעלי הדין תצהירי גילוי מסמכים המאמתים את רשימת כל המסמכים הנוגעים לעניינים השנויים במחלוקת, המצויים או שהיו מצויים ברשותו או בשליטתו של בעל הדין ושאינן בעל הדין לאחר חקירה ודרישה; אם המסמך אינו מצוי עוד ברשותו או בשליטתו, יפרט את הנסיבות הקשורות לכך".

גילוי המסמכים על פי תקנה 57 הוא "אוטומטי", ובניגוד לתקנות הישנות, אינו מותנה בדרישת בעל הדין שכנגד. ככלל, הליכי גילוי מסמכים נעשים בין בעלי הדין בהליך והנאמנים טענו שמכיוון שאינם בעלי דין, לא ניתן לחייבם להגיש תצהיר גילוי מסמכים. כאמור, בית משפט קמא דחה טענה זו בהיקש לפסיקה שהרחיבה את הליך גילוי המסמכים גם כלפי מי שאינו בעל דין אלא מהווה צד שלישי להליך (ראו למשל: רע"א 7264/95 ראש קש מסחר 88 בע"מ נ' דוכביץ, פ"ד מט(5) 793 (1996); רע"א 3816/15 ב.ש ברוש הקמת פרויקטים בע"מ נ' ת.ק.ש אלפיים (1997) בע"מ (23.8.2015)). דעתי שונה. איני סבור כי יש לראות את הנאמן בהליכי חדלות פירעון כצד שלישי, באשר ענייננו שונה מהמקרים שנדונו בפסיקה שנזכרה לעיל (לפסיקה זו ולמקרים נוספים שבהם ניתן צו גילוי ועיון כלפי צדדים שלישיים ראו עמית, בעמ' 1095-1102). לדידי, וכעמדת הממונה, יש לראות את הנאמנים כבעל דין ישיר להליך, וזאת מהטעמים שיובאו להלן.

15. הנאמן "נכנס בנעלי החייב": בהתאם להוראת סעיף 224 לחוק חדל"פ, הנאמן מקבל לידי או לפיקוחו את נכסי החייב; ובהתאם להוראת סעיף 130 לחוק, הוא מוסמך לכנס את נכסי החייב ולפעול למימושם. הוראות אלה מלמדות כי לנאמן סמכות על נכסי החייב, לבצע כל פעולה ש"החייב היה רשאי לעשותה" (ראו סעיף 131 לחוק חדל"פ שכותרתו "הקניית סמכויות החייב בנכסי קופת הנשייה לנאמן"). ההסדר הקיים בחוק חדל"פ [...] מבוסס על כך שהנאמן מקבל לידי או לפיקוחו את נכסי החייב, ומוסמך לפעול בהם חלף החייב" (ע"א 7274/21 בלולו נ' ברהולץ-סיטון-בלולו, פסקה 9 בנכסיו והוא פועל בשמו של החייב. לעניין זה יפים דבריו של חברי השופט ד' מינץ ברע"א 8066/22 פויביץ' נ' עוה"ד ליאור דגן, נאמן לנכסי החייב (5.3.2023):

"בשל אופיו הייחודי של הליך חדלות הפירעון, ככלל, אין מדובר בשני בעלי דין הנמצאים משני צדי המתרס – בעל התפקיד מזה והחייב מזה. אדרבה, לצורך יישום תפקידי הניהול והביצוע של הליכי חדלות הפירעון מקבל הנאמן לידי את סמכויות החייב בנכסיו והלכה למעשה 'נכנס לנעליו' ובא במקומו" (שם, פסקה 8).

כמו כן, ראו דבריי בע"א 3907/14 ד"ר בוריס בנאי נ' עו"ד איתן ארז, נאמן לנכסי החייב אלי דייפמן (10.8.2016):

"ככלל, מרגע שניתן צו פשיטת רגל, פושט הרגל מאבד את מעמדו כבעל עניין ומוצא את מקומו מחוץ ל'מגרש המשחקים' של ההליך. הנאמן תופס את מקומו של פושט הרגל לצורך ניהול הנכסים ונכנס לנעליו גם לצורך ניהול הליכים משפטיים (סעיפים 42, 85(2), 107, 125(א)(2) לפקודה). לצד זאת, נתונה לבית המשפט של פשיטת רגל האפשרות להחזיר את פושט הרגל עצמו ל'מגרש המשחקים' כדי לשמש צד להליך משפטי מסויים" (שם, פסקה 19).

16. נכסי החייב שהנאמן מקבל לידי כוללים גם זכויות תביעה העומדות לחייב (ראו: רע"א 630/19 עו"ד עופר שפירא דז מנגל - מנהלי העזבון נ' אגף מס הכנסה - פקיד שומה תל אביב 3, פסקה 16 והאסמכתאות שם (29.8.2019)); רע"א 7283/22 חדד נ' יעקב כשדי השקעות בע"מ, פסקה 13 (1.1.2023); השוו גם לפסק דיני בדנ"א 1996/19 קוגן נ' ב.נ.ב – בנייני תעשייה באר-שבע בע"מ (11.1.2021) (להלן: עניין קוגן), וראו הוראת סעיף 132(א)(1) לחוק חדל"פ הקובעת כי הנאמן רשאי להפעיל "תביעה או התגוננות בהליך משפטי בשם החייב". משכך, לנאמן סמכות לפעול בעצמו בשם החייב גם בכל הנוגע לזכויות התביעה של החייב.

17. לעניין קביעה זו, מקובלת עליי ההשוואה לבעל דין נציג, כאמור בעמדת הממונה. בעל דין נציג הוא בעל דין בהליך שלא מכוח זכות אישית שלו, אלא מכוח זכותו כבעל תפקיד ייצוגי (אורי גורן סוגיות בסדר דין אזרחי 158 (מהדורה אחת עשרה, (להלן: גורן סוגיות בסדר דין אזרחי)). בהתאם למלומד גורן, גם נאמן ליישום הליכי חדלות פירעון (או בתפקידו לפי הדין הקודם – נאמן בפשיטת רגל) מהווה בעל דין נציג (גורן סוגיות בסדר דין אזרחי, בעמ' 161). תביעת בעל דין בחזקת נציג אף הייתה קבועה בתקנות 11-12 לתקנות הישנות, וחרף כך שהוראות דומות לא מצאו מקומן בתקנות החדשות יש להחילן גם על כתבי טענות המוגשים על פי התקנות החדשות. כך, לדוגמה, הושמטו גם תקנות 36-38 לתקנות הישנות שעניינן במצב שבו בעל הדין מת או פשט רגל, אך להשמטתן אין כל נפקות בפועל מאחר שהן נובעות ממילא מהדין המהותי (וראו גם יששכר רוזן-צבי הרפורמה בסדר הדין האזרחי: מורה נבוכים 123-124 (מהדורה שלישית, 2024)). משהנאמן נכנס בנעלי החייב, גם באשר לזכויות התביעה שלו, הוא בחזקת "בעל דין נציג" והופך לבעל דין רלוונטי גם לצורך תקנה 57 לתקנות סדר הדין האזרחי. משכך, לעמדתי, ניתן לחייב את הנאמנים לחתום בעצמם על תצהיר גילוי מסמכים, כמי שבאים בשמו של החייב במסגרת ההליך המשפטי (על פי התקנות הישנות ניתן התצהיר בנוסחו לפי טופס 11, שהוטמע למעשה בתקנה 57 לתקנות סדר הדין האזרחי – עמית, בעמ' 72).

18. הנאמנים מעלים בערעורם חששות לא מבוטלים באשר לאפשרות לחייבם באופן אישי לחתום על תצהיר גילוי מסמכים. אלא שלאחר בחינה מעמיקה של הטענות השונות, לא מצאתי כי יש בחששות אלה ממש, כפי שיוסבר להלן.

19. היקף הדרישה לגילוי מסמכים: לבעל תפקיד בהליכי חדלות פירעון סמכויות נרחבות, ובמסגרת סמכויות החקירה, האיתור והגילוי הנתונות לו (עמית, בעמ' 1073-1065) רשאי הנאמן לדרוש מכל אדם להעביר לידיו כל מסמך שברשותו הנוגע להליך חדלות הפירעון ושלחייב זכות לקבלו (סעיף 133 לחוק חדל"פ). מכאן החשש שהביעו הנאמנים כי "קצרה הדרך של בית המשפט הנכבד קמא לראות ברשימת המסמכים הארוכה שנמצאת במשרדי הנאמנים כחלק מרשימת המסמכים השייכים לחייב ושאותם על הנאמנים לחשוף בהליך גילוי המסמכים, ככל שהם רלוונטיים להליך (!), משל היו הנאמנים בעלי דין לכל דבר ועניין" (פסקה 26 להודעת הערעור). אלא שתקנה 57 לתקנות סדר הדין האזרחי קובעת כי בעלי הדין יחליפו ביניהם "תצהירי גילוי מסמכים המאמתים את רשימת כל המסמכים הנוגעים לעניינים השנויים במחלוקת". קרי, תצהיר גילוי המסמכים אמור לכלול רק את המסמכים הנוגעים להליך הנידון, והמבחן הוא מבחן של

רלוונטיות (עמ' 59). משכך, אין חשש כי ייחשפו מסמכים שאינם נוגעים להליך, וניתן להניח כי רובם ככולם של המסמכים שיפורטו בתצהיר גילוי מסמכים ממילא היו כלולים בתצהיר אם החייב היה חותם עליו. יתרה מכך, בהיבט המעשי, דומה כי אין מקום להורות לחייב לחתום על תצהיר גילוי מסמכים אם הלכה למעשה מסמכי החייב מצויים ברשותו של הנאמן מכוח תפקידו (ראו גם סעיף 138(א) לחוק חדל"פ אשר מחייב את החייב להעביר לידי הנאמן כל מסמך שברשותו הנוגע להליך חדלות הפירעון).

20. סיווג התצהיר וחקירת הנאמנים: הנאמנים טענו כי פסיקת בית משפט קמא מפרה את נקודת האיזון לפיה יש להימנע מדרישת תצהיר מבעלי תפקיד, וממילא מחקירתם על תצהיר.

אכן, הלכה עמנו כי "אין מזמינים נושאי תפקיד מטעם בית המשפט, דוגמת מנהלים מיוחדים, נאמנים, מפרקים או כונסי נכסים לחקירה, אלא לעיתים נדירות ובמקרים המצדיקים זאת" (ע"א 3354/16 סבג נ' עו"ד סיגל בנטון הנאמנת לנכסי החייב יצחק סבג, פסקה 27 (13.12.2018); ראו, מבין רבים: ע"א 4401/21 אמיתי נ' קרויז, פסקה 66 והאסמכתאות שם (15.11.2023); רע"א 3044/18 דין נ' עו"ד ישראל שפולר – מנהל מיוחד לחייב יצחק דין, פסקה 7 (8.5.2018); רע"א 3032/08 רייך נ' עו"ד אבנר כהן, בתפקידו כמפרק זמני, פסקאות 9-11 (2.9.2009)). הסיבה לכך שבעל תפקיד אינו נדרש לצרף תצהיר וממילא אינו נדרש להיחקר על תצהיר, היא מעמדו כ"ידו הארוכה" של בית המשפט והוא נתפס כמי שמניח בפני בית המשפט תשתית עובדתית מוסמכת. סיבה נוספת היא שהנאמנים עצמם אינם יודעים את העובדות מידיעה אישית, ולעיתים מצויים במצב של "נחיתות אינפורמטיבית" (רע"א 1885/13 שחם נ' כח עצמה בע"מ, פסקה 11 (7.7.2013); עמ' 1069). אלא שענייננו בתצהיר גילוי מסמכים, אשר כאמור מכוח סעיף 133 לחוק חדל"פ ממילא אמורים להימצא ברשות הנאמן.

ועיקרו של דבר. תקנות סדר הדין האזרחי לא מכירות באפשרות לחקור את מגיש תצהיר גילוי המסמכים, ונקבע בפסיקה כי הליכי גילוי מסמכים הם "סופיים ובדרך כלל אין אחריהם ולא כלום. [...] בית המשפט רשאי להורות על הגשת תצהיר נוסף. ואולם, אין להתיר חקירה על תצהיר גילוי מסמכים" (עמ' 74-75 והאסמכתאות שם). לכן, אין ממש בחשש שהעלו הנאמנים, כי חיובם לחתום על תצהיר גילוי מסמכים יאפשר לזמנם גם לחקירה על תצהירם בפני בית משפט. אף איני רואה מקום לחשש שהביעו הנאמנים כי הדבר יביא להגשת תביעות אזרחיות על מנת להתגבר על המשוכות שהציב המחוקק לגבי חשיפת נתונים על ידי נאמנים בהליכי חדלות פירעון. כפי שציין בית משפט קמא, החשש להגשת הליכי סרק רק בשל הרצון לעקוף את הכללים החלים בבית

משפט של חדלות פירעון – אין בו ממש. בית משפט של חדלות פירעון נדרש לאשר כל בקשה ובקשה לניהול הליך מחוץ להליכי חדלות הפירעון (סעיפים 29 ו-121(3) לחוק חדל"פ) ובכך יש לשכך את החשש לניצול לרעה של הליכים אלו.

21. גילוי לחוד ועיון לחוד: החובה לגלות מסמכים אין משמעה כי תינתן לצד השני הזכות לעיין במסמכים, וכפי שהבהיר בית משפט קמא, "עצם גילוי קיומו של המסמך לא יביא בהכרח לחשיפת תוכנו" (פסקה 32 להחלטה). הלכה עמנו כי גילוי לחוד ועיון לחוד, ובתצהיר גילוי המסמכים רשאים הנאמנים לטעון לחיסיון או לאינטרס מוגן אחר (עמית, בעמ' 74).

הנאמנים הפנו לסעיף 258(ב) לחוק חדל"פ הקובע כי "בהליכי חדלות פירעון של יחיד, רשאי הממונה לאפשר לנושה לעיין במסמך שבידי הנאמן, אם מצא כי הדבר מוצדק בנסיבות העניין ולאחר שהביא בחשבון את הפגיעה בפרטיות של מי שמוזכר במסמך [...]". לטענתם, המשוכות שעל נושה לעבור כדי לקבל חומרי חקירה בהליך חדלות פירעון אינן קיימות כשההליך מתנהל מחוץ לבית משפט של חדלות פירעון באופן שמאפשר לעקוף את הוראות המחוקק.

דין הטענה להידחות. האינטרסים המוגנים במסגרת הליכי חדלות פירעון כוחם יפה גם במסגרת איזון האינטרסים שעל בית המשפט האזורי לקחת בחשבון כשהוא בוחן טענה לחיסיון או לאינטרס מוגן במסגרת בקשה לעיון במסמכים. לכן, גם אם נראה את המשיבים כנושיו של החייב בהליכי חדלות הפירעון, אין בכך כדי להקנות להם זכות אוטומטית לעיין בכל המסמכים שנאספו על ידי הנאמנים בהליך החיצוני (ראו והשוו: רע"א 1784/18 אמיר נ' אמיר, פסקה 11 (17.5.2018)). מטעמים אלו דומה כי חששם של הנאמנים לשימוש לרעה בהליך ולחשיפת מידע שראוי היה שלא ייחשף, מצטמצם עד כדי לא קיים.

22. אשר לטענת הנאמנים בנוגע לחובת הסודיות המוטלת עליהם מכוח סעיף 136 לחוק חדל"פ, הרי שסודיות לחוד וחיסיון לחוד (עמית, בעמ' 404-414) וחובת הסודיות נסוגה מכוח הדין של גילוי מסמכים, ככל שבית המשפט מגיע למסקנה כי יש מקום להורות על עיון במסמך לגביו הועלתה טענת חיסיון או אינטרס מוגן.

בהקשר זה אציין כי אני שותף לתמיהתו של בית משפט קמא על כך שטענות המערערים אינן מתיישבות עם מסמך גילוי המסמכים שנערך על ידם, אמנם שלא בתצהיר, אך במסגרתו התייחסו למסמכים המצויים "בחזקתנו או בשליטתנו". המסמך

כלל, בין היתר, את פרוטוקול חקירתו של המשיב 2 בפני המערערים, כך שניתן להסיק כי בזמן אמת המערערים סברו כי בהליך גילוי המסמכים עליהם להתייחס גם למסמכים שעל פי טענתם חוסים תחת חובת הסודיות.

23. שני כובעי הנאמנים: בפסקה 27 להודעת הערעור תוהים הנאמנים מה היה קורה אילו הסמיכו עורך דין חיצוני לניהול הגנתו של החייב בהליך האזרחי, ואם גם אז ניתן היה להורות להם או לבא כוח החייב לחתום על תצהיר גילוי מסמכים.

שאלה זו אמנם לא מתעוררת במקרה דנן, אך במישור העקרוני חיוב הנאמנים לחתום על תצהיר גילוי מסמכים איננו נובע מכובעם כבאי כוח החייב בהליך האזרחי, אלא בשל תפקידם כמי שנכנסים בנעלי החייב בהליכי תביעה והתגוננות. משכך, אין עניינם שונה לכאורה מבעל דין רגיל, וכפי שבהליך רגיל אין עורך הדין חותם על תצהיר גילוי מסמכים בשם לקוחו, כך גם לא יהיה מקום לחייב עורך דין אחר המייצג את החייב בהליך חיצוני לחתום על תצהיר גילוי מסמכים (למצב שבו עורך דין מנהל תביעה אזרחית בשם נאמן ראו עניין קוגן, פסקה 7 לפסק דיני).

24. סיכומם של דברים, לאחר בחינת טענות הנאמנים לעומקן מצאתי כי "לא הכצעקתה". חיוב הנאמנים לחתום על תצהיר גילוי מסמכים מתחיל ומסתכם בכך. קביעה זו לא צפויה להוביל לחשיפת מסמכים שלא היו צריכים להיחשף או לחקירת הנאמנים. בכך יש גם כדי להקהות את חשש הנאמנים ל"אפקט מצנן" שיפגע בסופו של יום בציבור הנושים בכללותו (סעיף 28 להודעת הערעור).

25. סוף דבר: לו תשמע דעתי, אציע לחבריי לדחות את הערעור, ומשכך, גם דין הבקשה לעיכוב ביצוע ההידחות. בנסיבות העניין, ובשל השאלה המשפטית שעמדה להכרעתנו, אציע כי לא ייעשה צו להוצאות.

ש ו פ ט

השופט ד' מינץ:

מצטרף אני למסקנתו של חברי השופט י' עמית כי דין הערעור להידחות. כמו כן, גם לעמדתו אין לראות את הנאמן לנכסי החייב כ"צד שלישי". וארחיב קמעא.

1. אכן, כפי שציין חברי, בהתאם להוראת חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח-2018 (להלן: חוק חדלות פירעון או החוק) לצורך יישום תפקידיו, הנאמן מקבל לידי את סמכויות החייב בנכסיו והלכה למעשה "נכנס לנעליו" ובא במקומו (סעיפים 130-131, 224 לחוק). הנאמן מוסמך, לשם מילוי תפקידו, "לבצע כל פעולה בנכסי קופת הנשייה שהיחיד היה רשאי לעשותה" (סעיף 131 לחוק). המונח "נכס" מוגדר בחוק חדלות פירעון באופן רחב כ"מיטלטלין, מקרקעין או זכויות" (סעיף 4), ועל כן בכלל זה, עוברות לניהול ולפיקוחו של הנאמן גם זכויות והתחייבויות שעומדות לחייב (ראו גם סעיף 216(2) לחוק; וכן ראו לפי הדין הישן, בהתאם לפקודת פשיטת הרגל [נוסח חדש], התש"ם-1980 (להלן: פקודת פשיטת הרגל או הפקודה) הגדרת "נכסי פושט רגל" ו"נכסים" וכן סעיפים 42, 85(2) ו-107 לפקודה). כמו כן, הסמכות להתגונן בהליך משפטי בשם החייב מנויה באופן מפורש בגדר הסמכויות הנתונות לנאמן בסעיף 132(א)(1) לחוק (וכן בסעיף 125(א)(2) לפקודה לפי הדין הישן; וראו גם: רע"א 7283/22 חדד נ' יעקב כשדי השקעות בע"מ, פסקה 13 (1.1.2023); בש"א 6718/20 עו"ד עופר גבריאלי נ' אדוק, פסקה 9 (19.11.2020)).

בעניין זה יש להעיר כי קיים הבדל בין הוראות פקודת פשיטת הרגל לבין הוראות חוק חדלות פירעון בדבר טיב העברת הנכסים לידי הנאמן. בעוד שעל פי הפקודה נכסי החייב הוקנו לנאמן, על פי הוראות החוק הנכסים מועברים לניהולו או לפיקוחו של הנאמן, ורק סמכויות החייב בנכסים מוקנות לו (סעיפים 131 ו-224 לחוק חדלות פירעון וסעיף 42 לפקודה; ראו גם: ע"א 4628/18 סגלשטיין נ' שמואל, פסקה 13 (19.7.2018); ע"א 7274/21 בלולו נ' ברהולק-סיטון-בלולו, פסקה 9 (15.11.2021); (רע"א 8066/22 פיוביץ' נ' עוה"ד ליאור דגן, נאמן לנכסי החייב, פסקה 8 לפסק דיני (5.3.2023); עודד מאור ואסף דגני הפטר כרך א 62, 603-604 (2019); דברי ההסבר להצעת חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ו-2016, ה"ח הממשלה 593, עמ' 672).

2. מכל מקום, בעת שהנאמן "נכנס בנעלי החייב" לצורך התגוננות בהליך משפטי, ברי כי הוא "נכנס בנעליו" גם בכל הנוגע להליכי גילוי ועיון מסמכים הנדרשים לצורך ניהול ההליך ב"קלפים גלויים" (רע"א 5756/06 אליהו חברה לביטוח בע"מ נ' פי.אד בע"מ, פסקה ז (21.1.2007); רע"א 2404/21 פלונית נ' פלוני, פסקה 28 (22.7.2021); רע"א 690/24 פנדור תעשיות בע"מ נ' דלתות אלפים החזקות בע"מ, פסקה 10 (21.3.2024)). על החשיבות שביסוד הליכים אלה אשר נועדו לקדם את חקר האמת ומשמשים כאמצעי להגברת היעילות וההגינות הדיונית, נכתב רבות (ראו למשל: רע"א 6715/05 מחסני ערובה נעמן בע"מ נ' איזנברג, פ"ד ס(3) 264, 269 (2006); רע"א 7802/10 עמירם גרופ יזום והשקעות בע"מ נ' קרל אופנת גברים איכותית בע"מ, פסקה 16 (15.8.2012); רע"א

4234/05 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' פלץ, פסקה 6 (14.8.2005) (להלן: עניין פלץ); יששכר רוזן-צבי הרפורמה בסדר הדין האזרחי: מורה נבוכים 392-394 (מהדורה שלישית, 2024); יצחק עמית חסיונות ואינטרסים מוגנים – הליכי גילוי ועיון במשפט האזרחי והפילי 89-87 (2021) (להלן: עמית)). ואין זה המקום להאריך. רק אציין כי בתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 (להלן: התקנות) אף נקבע כי "הליכי גילוי ועיון נאותים מהווים תנאי בסיסי לקיומו של הליך שיפוטי ראוי והוגן" (תקנה 60(א)).

3. בהתייחס לתצהיר גילוי המסמכים, נקבע כי תכליתו לוודא שלא יוסתרו מסמכים אשר לדעת מבקש הצו עשויים להיות רלוונטיים למחלוקת, גם אם המצהיר סבור כי אינם רלוונטיים (רע"א 5853/14 הנסון (ישראל) בע"מ נ' ספאלדין, פסקאות 9-10 (20.10.2014); רע"א 1151/18 מפעלי תובלה בע"מ נ' מע"צ – החברה הלאומית לדרכים בישראל בע"מ, פסקה 27 (24.4.2018); רע"א 8761/20 פלונית נ' פלוני, פסקה 8 (20.1.2021); עמית, 73-74). תפקידו של תצהיר גילוי מסמכים הינו אפוא להבטיח את הגילוי. לעומת זאת תצהיר כגון זה המצורף ל"בקשה בכתב" המוגשת לבית המשפט, לפי תקנה 50(1) לתקנות המורה על צירוף תצהיר לשם אימות העובדות שביסודה, נועד לתמוך את טענותיו העובדתיות של בעל דין. תצהיר המוגש לתמיכה בטענות הוא תצהיר בעל משמעות ראייתית חשובה, בכך ש"הוא-הוא שיוצר את התשתית העובדתית שעליה נשענות בקשות בכתב בהליכים אזרחיים" (ע"א 409/13 שידורי קשת בע"מ נ' קופר, פ"ד סו(2) 215, 227 (2013)). הוא דרוש לבית המשפט על מנת שזה לא יעשה את מלאכתו תוך שימשו ב"ידיעתו הפרטית" על אודות הצדדים או הטענות המועלות לפניו (שם).

4. ואכן, בשים לב לנחיתות האינפורמטיבית בה מצוי בעל התפקיד ובהתחשב בנסיבות הייחודיות של הליך חדלות הפירעון, נקבע זה מכבר כי הגשת תצהיר על ידי בעל תפקיד לאימות העובדות בבקשות המוגשות על ידו במהלך הליך חדלות הפירעון, איננה הכרחית. ובלשונו של בית משפט זה בעניין רע"א 3032/08 רייך נ' עו"ד אבנר כהן, בתפקידו כמפרק זמני, פסקה 10 (2.9.2009):

"בכל הנוגע לחובה לתמוך בקשות בכתב בתצהיר, דומה כי הנסיבות בהן פועל מפרק, או בעל תפקיד דומה, מחייבות התייחסות שונה לבקשות המוגשות על ידו. לעתים קרובות, המפרק הוא אדם שלא היה קשור לחברה ועד למינויו לתפקיד לא הכיר את החברה או את הגורמים שפעלו בה. לפיכך הוא עשוי להימצא במצב של נחיתות אינפורמטיבית. במקרים לא מעטים אין המפרק זוכה לשיתוף פעולה מצד האורגנים לשעבר של החברה או בעלי מניותיה. זאת, במיוחד כאשר מתעוררים חשדות לניהול לא תקין של החברה או להפרת חובות שונות על

ידי גורמים אלו. בנסיבות אלו, דומה כי אין מקום לדרוש מהמפרק לתמוך את הבקשות שהוא מגיש בתצהיר" (שם, פסקה 10).

וטעם רב יש בהלכה זו. היא נעוצה, בין היתר, בתפקיד המיוחד והייחודי שיש לנאמן או למפרק בהליכי חדלות פירעון. בית משפט זה חזר על כך לא פעם ולא פעמיים בהדגישו את סגולותיו המיוחדות של בעלי התפקיד, ולאחרונה חזרתי גם אני על הדברים בעניין ע"א 4401/21 אמיתי נ' קרויז (15.11.2023) (להלן: עניין אמיתי) בהקשר דברים דומה, כדלקמן:

"על כך אוסיף כי בשים לב לחובותיהם וסמכויותיהם של בעלי תפקיד (נאמנים, מנהלים מיוחדים, מפרקים, כונסי נכסים וכד') בהליך פשיטת הרגל וחדלות הפירעון, להם התפקיד המחוקק את מלאכת הניהול והביצוע של ההליכים, גם אלה נחשבים ל'ידו הארוכה של בית המשפט' [...]. כך למשל, מעמדו של בעל התפקיד כמי שנדרש לבצע את תפקידו 'מטעם' בית המשפט, ולא ככל בעל דין אחר, בא לידי ביטוי בין היתר בהלכה לפיה אין מזמינים בעלי תפקיד לחקירה, אלא לעיתים נדירות ובמקרים חריגים. זאת לאור ההנחה שבעלי התפקיד 'מביאים בפני בית-המשפט תשתית עובדתית מוסמכת, שלעתים קרובות אינה מצריכה חקירה ודרישה נוספות בדרך של הגשת תצהיר וחקירה עליו, כמצופה מנושא תפקיד הפועל בחסותו של בית-המשפט' (ע"א 5709/99 לוי נ' גד שילד, ע"ד, פ"ד נה(4) 925, 937 (2001)[...]) (שם, פסקה 66).

יש לשמור אפוא על מעמד המיוחד של בעלי תפקיד בהליכי חדלות פירעון ולא לראות בהם כבעלי דין מן המניין. ברם, אין בכך כדי להעניק להם יתרונות דיוניים ללא גבול. בהקשר שלפנינו, ההקלה לה זוכה בעל התפקיד בכל הנוגע לחובת הגשת תצהיר לתמיכה בבקשות המוגשות על ידו במהלך הליך חדלות הפירעון, אין משמעותה כי בעל תפקיד לעולם יהיה מנוע מלחתום על תצהיר במהלך מילוי תפקידו ולשם מילוי משימותיו השונות. מטענות הנאמנים משתמע כי חתימת בעל תפקיד על תצהיר היא בבחינת "ייהרג ובל יעבור". ולא היא. בשונה כאמור מתצהיר לתמיכה בהליך, לא הוצגו טעמים למתן "פטור" מתצהיר שמעצם טבעו הינו "תצהיר דיוני" באפיונו ולא "מהותי", שמטרתו הבטחת גילוי המסמכים בהליך אזרחי שבו הנאמנים מתגוננים מתביעה בשם החייב, כאשר כל שהם מתבקשים לעשות הוא להצהיר על אמיתות רשימת המסמכים שבידם ושהם יודעים על קיומם. הא ותו לא. דווקא אימוץ עמדת הנאמנים – על פי הנימוקים העומדים ביסודה – הוא זה שיוביל לתוצאות מרחיקות לכת מעבר לנדרש כדי לשמר לבעל התפקיד את מעמדו המיוחד, הן כ"בעל דין" והן כ"ידו הארוכה של בית

המשפט". די לציין את הדוגמה עליה הצביע הממונה על הליכי חדלות פירעון ושיקום כלכלי, לפיה עמדת הנאמנים פירושה בין היתר מתן פטור לבעלי תפקיד מהגשת הצהרה בדבר עשיית עסקה לפי סעיף 73 לחוק מיסוי מקרקעין (שבח ורכישה), התשכ"ג-1963, דבר שקשה לקבלו.

5. ולבסוף, בכל הנוגע לחששותיהם של הנאמנים כי חיובם בהגשת תצהיר גילוי מסמכים עלול להביא להתייצבות בעלי תפקיד על דוכן העדים "כעניין שבשגרה", באופן שאינו עולה בקנה אחד עם פסיקת בית משפט זה על פיה חקירת בעל תפקיד תיעשה רק במקרים נדירים. בעניין זה לא ירדתי לסוף דעת הנאמנים כיצד יש בחיובם בהגשת תצהיר גילוי מסמכים משום הפיכת החריג – על פיו אכן אין מזמינים בעלי תפקיד לחקירה אלא לעיתים נדירות ובמקרים המצדיקים זאת (ע"א 5709/99 לוי'ן נ' גד שילר, עו"ד, פ"ד נה(4) 925, 937 (2001) (להלן: עניין לוי'ן); וראו גם: ע"א 3354/16 סבג נ' עו"ד סיגל בנטון – הנאמנת לנכסי החייב יצחק סבג, פסקה 27 (13.12.2018); עניין אמיתי, פסקה 66; רע"א 1753/16 אורון נ' התכוף בע"מ (בהקפאת הליכים), פסקה 7 (10.3.2016)) – לכלל.

ראשית, יש להבהיר כי בבסיסו של כלל זה עומדים שיקולים הנעוצים בטיב תפקידם ואופיו של ההליך חדלות הפירעון, מתוך הנחה ש"בהליכים שהם יוזמים לקבלת הוראות [...] הם מביאים בפני בית-המשפט תשתית עובדתית מוסמכת" (עניין לוי'ן, עמ' 937). כבר כיום כלל זה אינו עומד בתוקף באופן מוחלט בכל מחיר ובכל מצב, שכן "אין להוציא מכלל אפשרות כי קיימים מצבים שבהם נדרש נושא תפקיד לתמוך את בקשתו בתצהיר לאימות עובדות שהוא טוען להן, ונדרשת גם בחינה של טיעונים עובדתיים כאמור" (עניין לוי'ן, שם).

שנית וזאת עיקר, כפי שגם ציין חברי השופט עמית, הליכי הגילוי הם סופיים ובדרך כלל אין אחריהם "ולא כלום" (עניין פלץ, פסקה 6), כאשר הכלל הוא כי אין להתיר חקירה על תצהיר גילוי מסמכים (רע"א 9122/07 ברזילי נ' בנק המזרחי המאוחד בע"מ (19.11.2007); רע"א 5406/22 פלוני נ' הראל חברה לביטוח בע"מ, פסקה 19 (30.8.2022)), כך שאין בחשש זה של הנאמנים כל ממש.

אף אני סבור כי אין מניעה לחייב את הנאמן לחתום על תצהיר גילוי מסמכים. היטב הסביר זאת חברי, השופט י' עמית; נופך משלו הוסיף חברי, השופט ד' מין; ואני מחרה-מחזיק אחרי שניהם. כדבריהם אכן כן, דין הערעור להידחות.

ש ו פ ט

לפיכך, הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' עמית.

ניתן היום, ח' בניסן התשפ"ד (16.4.2024).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט